

سبک تربیت

برای بچه‌های خود وقت بگذاریم

فرزندم! بیا با هم بازی کنیم

مینا محمد دوست

در نگاه اول شاید بازی تنها سرگرمی به نظر برسد اما در واقع بازی چیزی فراتر از یک فعالیت ساده بوده و به نوعی روشی برای یاد گرفتن است. حین بازی شخصیت کودک شکل می‌گیرد، بسته به نوع بازی، قوه ابتکار و خلاقیت او رشد کرده و برخی مهارت‌ها را به مرور کسب می‌کند. کودک از بدو تولد دنیسای پیرامون خود را به واسطه حواس پنج‌گانه درک می‌کند، با رشد کودک ارتباط او با محیط، افزایش یافته و فرآیند بازی به مرور شکل می‌گیرد.

تلاش برای کشف دنیای پیرامون

بازی در واقع فعالیتی اختیاری است که کودک باخواست خود وارد این حیطه می‌شود. فعالیتی لذت‌بخش که صرفاً سرگرمی نیست بلکه به منظور کشف دنیای اطراف و قوانین آن است. بازی، تلاش و فعالیتی لذت‌بخش، خوشایند و مفرح و برای رشد همه‌جانبه کودک ضروری است. کودک خان‌ردسال نمی‌تواند افکار و عقاید خود را به راحتی با کلام بیان کند، بنابراین از طریق بازی خود را ابراز می‌کند. با این تعریف بیشتر به اهمیت و نقش بازی در شکل‌گیری شخصیت کودک بی‌می‌بریم.

کارشناسان و صاحب‌نظران این حوزه مراحل مختلفی در سنین متفاوت برای بازی در نظر گرفته‌اند، همچون مرمری بردان نویسنده که در بررسی‌های خود تقسیماتی عنوان کرده که به برخی از آنها اشاره می‌کنند. بازی‌هایی که برای رشد فیزیکی بدن مناسب هستند، مانند دویدن و پر تاب کردن. بازی‌هایی که در آنها کودکان اعمال دیگران را به خاطر سرسره و تکرار می‌کنند یا بازی‌هایی که کودک با وسایلی که در اختیار دارد به ساختن اشیای می‌پردازد. بی‌تردید هر بخش از این بازی‌ها مهارتی در کودک تقویت می‌کند. حال نگاهی می‌کنیم به تغییرات این فعالیت از چند دهه گذشته تاکنون.

بازی، تمرین زندگی بود

در سال‌هایی نه چندان دور کودکان در منازل نسبتاً بزرگ و حیاط‌دار زندگی می‌کردند. سبک زندگی در

بسیاری از مناطق بر پایه خانواده گسترده استوار بود. خانواده گسترده یعنی خانواده‌ای که از کنار هم زندگی کردن یک زن و شوهر همراه با فرزندان ازدواج کرده و ازدواج نکرده و گاهی افرادی از اقوام نزدیک تشکیل شده است. در نتیجه بافت روستایی گسترده‌تر و افراد بیشتر، با هم زندگی می‌کردند. در چنین محیطی بازی‌ها خواه ناخواه بیشتر به صورت جمعی بود یا به عبارتی بازی‌ها شکل دیگری از زندگی والدین کودکان بود. معمولاً بعد از سه سالگی که کودک تمایل به بازی گروهی دارد، این بستر برای وی مهیا بود. از طریق بازی‌های جمعی بچه‌قوانین لازم برای بودن در جمع را یاد می‌گرفتند، حس همکاری و همچنین حس رقابت در بین آنها تقویت شده و مهارت‌های اجتماعی آنها به مرور شکل می‌گرفت. خانواده‌ها معمولاً برای مدت طولانی در کنار یکدیگر بودند و یکی از پیامدهای این امر وابستگی بیشتر افراد به هم بود.

بازی در زمان

با گذشت زمان جامعه دستخوش تغییرات بسیاری در همه جوانب شد و بازی‌های کودکان ما نیز از این تغییرات در امان نماند. به بیانی دیگر امروزه با تغییر در سبک زندگی‌مان، بازی‌های کودکانمان نیز تغییر کرده و حتی زندگی‌هایمان نیز در مکان‌هایی کوچک است. خانواده‌ها اکثراً هسته‌ای (مشکل از یک زن و شوهر و فرزندان ازدواج نکرده است) یا به صورت تک‌والدی هستند. همچنین تعداد زیادی از خانواده‌ها تک‌فرزند هستند. قطعاً تغییراتی با این ابعاد داشته‌اند، زندگی و بازی‌های کودکان‌مان را دچار دگرگونی‌های فراوانی کرده است. شاید امروزه کودک‌مان با بیشتر بازی‌های انفرادی را تجربه می‌کنند. نکته حائز اهمیت در مورد بازی‌های انفرادی این است که چنانچه این بازی‌ها در سنینی که کودک به این نوع بازی علاقه‌مند هستند، اگر همراه با پرورش حواس و قوه ابتکار آنها باشد و فرزندان نیز امکان تجربه‌هایی از قبیل خراب کردن و ساختن را داشته باشند، می‌توانند مفید واقع شود. گاهی شاهد هستیم که اسباب‌بازی کودکان دور از دسترس آنهاست و فقط جنبه تزئین اتاقشان را دارد. آیا این امر بی‌فایده بودن این ابزار را نشان می‌دهد؟ اما نیاز کودک فقط بازی تک نفری نیست.

اوقاتی را که به هر دلیل برای پر کردن وقت کودکانمان صرف کلاس‌های آموزشی مختلف می‌کنیم، (که در حد منطقی و مطابق با علاقه کودک بدون اشکال است) را نمی‌توان جزو برنامه‌های بازی کودک محسوب کرد

چند نکته درباره انتخاب و خرید اسباب‌بازی

حواسمان به بزرگ‌ترین دارایی کودکانمان باشد

کودک نقش مهمی ایفا می‌کند و چنانچه در انتخاب آنها توجه کافی نشود تمایلات کودک ناخواسته به گونه‌ای شکل می‌گیرد که مورد انتظار نخواهد بود. **دسته‌بندی بازی‌های کودکانه**

بازی‌های کودکان در چهار گروه عمده جای می‌گیرند:

باشد که مانع فکر کردن او شود یا چنان سخت باشد که اعتماد به نفسش را کم کند. در همین زمینه ژان پیازر روانشناس مشهور نیز تأکید می‌کند که والدین در انتخاب اسباب‌بازی دقت و هوشیاری لازم را داشته باشند، چراکه در شکل دادن به تمایلات عاطفی و روانی

یکی از راهکارها برای کودکانی با والدین شاغل، تقسیم‌کار بین زن و مرد است به گونه‌ای که بار مسئولیت با تعادل بر دوش طرفین باشد. به این منظور که بتوانند فرصت بیشتری برای بازی و بودن با کیفیت در کنار عزیزانشان را داشته باشند. زندگی بشر امروزی توأم با شتاب است. ولی آیا این تلاش برای راحتی و لذت بردن از خود زندگی نیست؟ بهتر است از فرصت‌ها برای بودن در کنار اقوام و آشنایان استفاده کنیم و به این ترتیب امکان داشتن همبازی را نیز برای فرزندان مهیا کنیم. خوب است در پارک‌ها، مکان‌هایی برای بازی‌های گروهی وجود داشته باشد. به این ترتیب نداشتن کنار یکدیگر و با نظارت والدین به بازی جمعی بپردازند و بسیار بسندیده است که ما بازی‌های دوران کودکی خود را به آنها بیاموزیم و شرایط تجربه این بازی‌ها را برای آنها مهیا کنیم. آشنایان با این بازی‌ها در کودکی که منبع بسیاری از اضطراب‌ها یا خودکم‌بینی‌ها در افراد بزرگسال را می‌توان در ناتوانی و ضعفی یافت که این افراد در کودکی و در حین انجام بازی‌هایی تجربه کرده‌اند که بدون توجه به علایق و توانایی‌های بالقوه و بالفعل به انجام آنها سوق داده شده‌اند. در این حالت وقتی کودک بین آنچه از او انتظار داریم و آنچه می‌تواند انجام دهد تناسبی نبیند، آزرده خاطر و مضطرب می‌شود. از این رو ضرورت ایجاد این کند که قبل از هر نوع دخالت در فرآیند بازی کودک، از میزان تسلط او به معلوماتی که برای انجام درست آن لازم است مطلع باشیم. بازی‌های فراوانی که پر محتوا، سرگرم‌کننده و در عین حال شاد بودند کم‌کم در حال فراموشی هستند و جای خود را به بازی‌های مخرب رایانه‌ای داده‌اند. نکته مهم دیگر این است که اوقاتی را که به هر دلیل برای پر کردن وقت کودکانمان صرف کلاس‌های آموزشی مختلف می‌کنیم، (که در حد منطقی و مطابق با علاقه کودک بدون اشکال است) را نمی‌توان جزو برنامه‌های بازی کودک محسوب کرد. در نهایت اینکه از بدو تولد زندگی خود را اسیر می‌کنند. در این دوره بازی یکی از عناصر مهم شکل‌دهنده شخصیت ماست. پس به عزیزانمان کمک کنیم این دوره را به خوبی سپری کنند زیرا این عامل به یقین نقش تعیین‌کننده‌ای برای وی در آینده به همراه خواهد داشت.

سبک زندگی

تغییر سبک زندگی و بازی‌های قشنگی که از یادها رفته است

بازی‌ها دیگر بوی خاک نمی‌دهد!

مصطفی مولوی

حرف از بازی که می‌شود، آدم ناخودآگاه یاد ایام کودکی می‌افتد. یاد ایامی که بازی با چند قطعه سنگ کوچک بود یا چند تکه چوب یا در حالت خیلی پیشرفته، آجری که با سوراخش و نخ‌کی که به آن گره خورده بود، حکم ماشین را داشت. ابزار بازی که هنوز هم در ذهن مسن ترها است، همین‌ها بود، خاک، چوب، آجر و سنگ. روزگار که عوض شد، همه چیز را تغییر داد. تغییر نسل، نوع زندگی جدیدی را پدید آورد و همه چیز را دگرگون کرد. از این دگرگونی، هیچ چیز در امان نماند و در این بین، بازی‌ها هم تغییر یافت. چه خوش بود «گرگم به هوا» که بازی می‌کردیم و جانمان پر بود از شور و نشاط و چنگی و بازی‌های دوران بچگی که نسل امروز شاید اسمشان را هم نشنیده و نمی‌داند. انگار زلزله تغییر سبک زندگی، همه چیز را متلاشی کرد. نسل امروز هم بازی می‌کند، اما نه با ابزارهایی که در گذشته بود. بچه‌های دبروز و آدم بزرگ‌های امروز با آن بازی‌های نوستالژیک شیرین‌ترین خاطرات زندگی خود را دارند. امروز دیگر بازی‌ای به نام دوز وجود ندارد. بازی مهیجی که عصرها در کنار سینی چای، برای پدر و فرزند بساط شادی باشد. خانه‌های امروز صدای سنگ‌های یق دل‌قل که با خنده‌های شیرین دختر بچه‌ها آمیخته باشند را در فضای خود نمی‌بیند و دیگر در حیاط خانه‌ها از خط‌های مرزبندی شده که بازی‌لی‌لی نام داشت، خبری نیست. صدای پرشور استپ که سکوت جمعی را می‌شکست و قلم‌ها را از ورق برمی‌داشت و بازی اسم‌فامیل را به پایان می‌برد، دیگر در گوشمان نمی‌پیچد. این جمع‌ها و این نغمه‌های آرامش‌بخش، همه در زلزله نابود شدند.

خوبی‌های بازی‌های قدیمی

بازی‌های گذشته در سه ویژگی مشترک بودند. همه آن بازی‌ها به واسطه تحرک، در نشاط‌افزایی نقش بسزایی داشتند و همدلی و ارتباط عاطفی را به شدت افزایش می‌دادند. از مهم‌ترین صفات خوب بازی‌هایی که در قدیم وجود داشت، جنبه سرگرم‌کننده آنها بود. تغییر در سبک زندگی، همه چیز را دگرگون کرده است. حتی نوع و تأثیرات سرگرمی هم تغییر کرده است. سرگرمی موجود در بازی‌های نسل قبل، تفاوت بنیادی با سرگرمی بازی‌های دنیای مدرن دارد.

وقتی شخص (کودک، نوجوان و حتی جوان) با بازی‌های نسل جدید خود را سرگرم می‌کند، با آثار منفی زیادی در تربیت روحی و جسمی خود روبه‌رو می‌شود که به مرور زمان برایش عادی شده و انگار که هیچ اتفاقی نیفتاده، اما سرگرمی حاصل از بازی‌های پیشین نه تنها ضرری نداشت، بلکه بازاری برای تربیت صحیح بود.

بر خلاف سرگرمی‌های نسل جدید، در بازی‌های قبیل از این تغییر و تحولات، از برد و باخت خبری نبود اما در آنها نشاط، هیجان، همکاری و یادگیری جمعی سرشار بود، ویژگی‌های خوبی که در سرگرمی‌های

از مؤلفه‌های بازی صحیح این است که زمینه‌ساز خلاقیت بوده و ابتکار بچه‌ها را به کار بیندازد. از جمله نکات مثبتی که حتماً باید در یک بازی باشد،

جمع‌بودن و جنبه همکاری گروهی آن است. کار جمعی و پذیرفتن آرای مختلف، فکر، ذهن و تحمل فرد را افزون می‌کند و برای یک زندگی اجتماعی بسیار مؤثر است

امروزی چندان خبری از آنها نیست.

بازی‌های گذشته از ذهن‌ها محو شده‌اند

زلزله تغییر سبک زندگی همه عرصه‌ها و موضوعات را فرا گرفته و مسا این دگرگونی را به راحتی پذیرفته‌ایم و در مقابلش از خود انفعال نشان داده و تسلیم شده‌ایم. آیا کسی هست که بگوید عیب بازی‌هایی همچون گرگم به هوا، یسه قل دول، ال‌ک و دولک، اسم‌فامیل ... چه بود که این گونه نابود شده و از ذهن‌ها محو شده‌اند؟ در کدام یک از بازی‌های رایانه‌ای امروز کودکان، نوجوانان و جوانانمان، تحرک و فعالیت جسمی بازی‌های آن دوران وجود دارد؟ با بازی‌های رایانه‌ای ساخته دست غربی‌ها چه بر سر فرزندان این سرزمین می‌آید؟

این زلزله خیلی نرم و بی‌آنکه بفهمیم همه چیز را دگرگون کرده و به اسم توسعه و مدرنیته شدن، تربیت افراد را به دست گرفته است. خودم‌گی و ناآرامی حاصل تربیت

احیای بازی‌های قدیم با اطلاع‌رسانی صحیح

زلزله آمده و کار خود را انجام داده است. چیزی که حالا باید مواظب آن باشیم، تخریب بیشتر است که باید هر چه زودتر جلوان را گرفت. آگاهی‌دادن از این دگرگونی اولین کار است. تشریح و تحلیل سرگرمی‌های ارائه شده بعد از تغییر، جزئی از این اطلاع‌رسانی است که هر چه سریع‌تر باید افراد از هدف و آثار آنها اطلاع پیدا کنند. اگر این اتفاق به خوبی صورت گیرد، همه چیز به حالت قبل برمی‌گردد. اطلاع‌رسانی صحیح و علمی در این زمینه گام اول محسوب می‌شود و افکار را اصلاح می‌کند. در این صورت افراد به دنبال سرگرمی واقعی خواهند بود.

بازی‌های خوب تولید کنیم

اهمیت بازی و توسعه آن در تربیت بچه‌ها انقدر اهمیت دارد که رهبر معظم انقلاب در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی در باره آن فرموده‌اند: «اسباب‌بازی رایج بچه‌های ما شده تفنگ، خم‌بالا، مرکب‌بازی‌ها که پدرجد ما در این کارند، الان پشیمانند، در آن زماندهاند که چه کار کنند. ما بچه‌های خودمان را که ال‌ک دولک بازی می‌کردند که تحرک داشت و خوب بود، گرگم به هوا بازی و سرگرمی بود، خوبی بود و ورزش بود و بازی و سرگرمی بود، با این چیزکی می‌کنند و لی‌لی می‌کنند - بازی بچه‌های ما اینها بود - آوردیم نشاندیم پای اینترنت، نه تحرک جسمی دارند، نه تحرک روحی دارند، و ذهنشان تسخیر شده و به وسیله طرف مقابل. خم‌بباید بازی تولید کنید، بازی ترویج کنید، همین بازی‌هایی که بنده حالا اسم آوردم و ده تا از این قبیل بازی [که] بین بچه‌های ما از قدیم معمول بوده را ترویج کنید، این یکی از کارهاست، اینها را ترویج کنید. ما همه‌اش نباید نگاه کنیم ببینیم که غربی‌ها چه جور بازی‌ای حمایت می‌کنند، ما هم از همان بازی حمایت بکنیم.»